Для демонстрації розрахунку згідно з економіко–математичними моделями було розглянуто приклад перевезення біопрепаратів з трьох пунктів відправки, які розташовані на різних відстанях від центрального складу, у чотири пункти призначення. Для кожного пункту відправки було розглянуто два варіанти перевезення біопрепаратів до центрального складу автотранспортом та по два варіанти відправки вантажу із центрального складу до пунктів призначення авіаційним шляхом. Було встановлено, що застосування більш коштовної тари й упакування, більш дорогого виду транспорту та перевізника має бути обґрунтовано, тому що вартість доставки при цьому може невиправдано зрости.

Подальші наукові дослідження мають стосуватися здійснення розрахунків очікуваного фінансового результату роботи експедитора за описаними економіко–математичними моделями.

Список використаних джерел

1. Альбеков А. Логистика торговли средствами производства и рециклинг материальных ресурсов: Дис.... д. э. н.: 08.00.06 / А. Альбеков. – СПб., 1999. – 323 с.

2. Габріелова Т.Ю. Теоретичні основи управління ризиками при доставці спеціальних категорій вантажів авіаційним транспортом // Проблеми та перспективи організації авіаційних перевезень, застосування авіації в галузях економіки і розвитку транспортних систем: Монографія / За заг. ред. Г.М. Юна та С.Л. Литвиненка. – К.: «Логос», 2011. – С. 101–112.

3. Габріелова Т.Ю., Василенко І.В. Основні підходи до оцінки ефективності системи доставки спеціальних вантажів // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – Вип. 5 (131). – С. 155–160.

4. Габріелова Т.Ю., Василенко І. В. Мінімізація ризиків у ланцюгах постачань біопрепаратів за участю авіаційного транспорту // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. Вол. Даля: науковий журнал. – Луганськ: СНУ ім. В. Даля, 2012. – №6 (177). – Ч. 1. – С. 295–299.

5. Коромыслов А.А. Инновационный менеджмент взаимодействия транспорта в логистической подсистеме «Аэропорт–Город» / А.А. Коромыслов // Актуальные проблемы экономики и транспорта: сб. науч. тр. – Саратов: СГТУ, 2001. – С. 128–130.

6. Коромыслов А.А. Управление рисками в логистических процессах грузовых перевозок воздушным транспортом: Автореф. дис.... к. э. н.: 08.00.05. – Саратов, 2005. – 20 с.

7. Леонова В.В. Обоснование рациональных схем доставки скоропортящихся грузов в Россию: дисс.... к.э.н.: 08.00.05 / В.В. Леонова. – М., 2008. – 182 с.

8. Лукинский В.В. Актуальные проблемы формирования теории управления запасами: Монография. – СПб.: СПбГИЭУ, 2008. – 200 с.

9. Нагорний Є.В. Багатокритеріальна оцінка міжнародних транспортно–технологічних схем в умовах невизначеності / Є.В. Нагорний, Н.Ю. Шраменко // Автомобильный транспорт. – Х.: ХНАДУ, 2010. – №26. – С. 91–95.

10. Развитие транспорта и логистики: выявление и оценка синергетических эффектов / Под общ. ред. Е.В. Будриной, В.С. Лукинского. – СПб.: СПбГИЭУ, 2006. – 229 с.

О.Г. ЗАГНІЙ,
к.е.н., Інститут економіки та прогнозування НАН України

Інноваційний розвиток виробничої інфраструктури паливно–енергетичного комплексу в контексті енергетичної безпеки

У статті розглянуто основні проблеми та напрями інноваційного розвитку виробничої інфраструктури паливно–енергетичного комплексу України в контексті енергетичної безпеки.

Ключові слова: *інноваційний розвиток, виробнича інфраструктура, паливно–енергетичний комплекс, енергетична безпека, енергоносії, індикатори, стан енергетичної безпеки.*

В статье рассмотрены основные проблемы и направления инновационного развития производственной инфраструктуры топливно–энергетического комплекса Украины в контексте энергетической безопасности.

Ключевые слова: *инновационное развитие, производственная инфраструктура, топливно–энергетический комплекс, энергетическая безопасность, энергоносители, индикаторы, состояние энергетической безопасности.*

The paper consider the main problems and directions of innovative development of the industrial infrastructure of the fuel and energetichskogo complex of Ukraine in the context of energy security.

Keywords: *innovative development, manufacturing infrastruktura, fuel and energy complex, energy security, energy indicators, the state energy security.*

Постановка проблеми. В якісному і стабільному забезпеченні споживачів енергоносіями ключова роль належить виробничій інфраструктурі паливно–енергетичного комплексу (ПЕК). Разом із генеруючими джерелами сукупність

© О.Г. ЗАГНІЙ, 2012

засобів облагородження (доведення до встановлених стандартів), транспортування, контролю та обліку масштабів і якості енергоносіїв створюють єдину систему забезпечення відповідними енергоносіями як суб'єктів господарювання, так і побутових споживачів.

Разом із тим відтворенню та розвитку виробничої інфраструктури приділяється недостатньо уваги. Незадовільний стан електричних мереж, газотранспортної та нафтотранспортної систем, а також теплових і парових мереж призводить до невиправданих втрат енергоресурсів, завищення витрат енергоносіїв на шляху їх постачання до користувачів, зростання загроз виникнення небажаних екологічних наслідків, зниження енергетичної безпеки країни.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Питаннями розвитку ПЕК та енергетичної інфраструктури присвячено праці вітчизняних та російських вчених: Б.З Піріашвілі, Є.І. Галиновського, Б.П. Чиркіна [1], питанням енергетичної безпеки як складової економічної безпеки: В.Т. Шлемка, І.Ф. Бінька [2], питанням інноваційного розвитку В.М. Аньшина, А.А. Дагаєва [7] та ін.

Метою статті є дослідження економічних передумов формування енергетичної інфраструктури, чинників, які мають вплив на її становлення, вивчення проблем, набутих у період незалежності держави, та розробка основних шляхів їх подолання.

Виклад основного матеріалу. Реформування виробничої інфраструктури ПЕК незалежної України розпочалося на тлі поглиблених процесів, які склалися в економіці колишнього Радянського Союзу в останній період його існування:

– період інерції розвитку та зростання цін (1992–1994). У цей відносно короткий проміжок часу розвиток ПЕК та його виробничої інфраструктури відбувався за рахунок інвестицій минулих років. Найбільше позначилися на ПЕК та всій економіці країни лібералізація цін та експортно–імпортна діяльність;

– період стагнації та структурних диспропорцій (1995–1998). Характерними ознаками цього періоду стали неплатежі та бартерні форми розрахунків, які фактично призвели до енергетичної кризи в країні. Корупція та зловживання у сфері обігу паливно–енергетичних ресурсів (ПЕР) набули загрозливого для економіки держави характеру. Внутрішній борг споживачів некорпоратизованих державних підприємств фактично перетворився у зовнішній державний борг України. Стагнація, падіння обсягів виробництва ще більше погіршили існуючий до цього незадовільний технічний стан ПЕК та його виробничої інфраструктури;

– період стабілізації виробництва (1999–2005). Відбувалося вдосконалення системи управління, нормалізація взаєморозрахунків, поліпшення фінансового стану паливних галузей. Процес приватизації об'єктів ПЕК та його виробничої інфраструктури супроводжувався формуванням регіональних і галузевих фінансово–промислових груп. Водночас критичного значення набули параметри, що визначають довгострокову перспективу розвитку виробничої інфраструктури ПЕК: технологічна база, умови інвестування, недосконалість ринків палива та енергії, невизначеність щодо стратегії розвитку виробничої інфраструктури ПЕК.

За зазначені періоди були збережені, частково трансформовані або створені нові основні атрибути енергетичної сфери, які властиві незалежній державі: паливно–енергетичний комплекс (розвідка, проектування, видобуток, переробка, транспортування палива; виробництво, постачання споживачам електричної та теплової енергії), обслуговуючі його галузі (розроблення і виробництво машин, устаткування та матеріалів для енергокомплексу, комерційне обслуговування і т.п.) і ті, що здійснюють експорт й імпорт ПЕР і готової продукції, елементи системи державного управління в енергетичній сфері, визначені основні функції і повноваження органів управління та схема їх взаємодії.

Проте ліквідація механізму загальнодержавного управління колишнього Радянського Союзу, припинення дій міждержавних угод, руйнування економічних зв'язків з колишніми республіками призвело до падіння обсягів виробництва та погіршення техніко–економічних показників в усіх галузях економіки, в тому числі й ПЕК, через розрив кооперації та деформацію раніше функціонуючого загального товарного та фінансового простору. Тому наразі необхідно провести глибокі якісні перетворення енергетичної сфери для відновлення ПЕК та його виробничої інфраструктури та формування її як бази економіки незалежної держави, яка функціонує у ринкових умовах господарювання та здатна забезпечити прогресивний розвиток економіки країни та її енергетичну безпеку.

Енергетична безпека є однією з основних складових економічної і національної безпеки, необхідною умовою життєзабезпечення, існування і розвитку будь–якої держави.

Різні країни та регіони світу проблему енергетичної безпеки вирішують по–різному в залежності від забезпеченості сировинною і ресурсною базою палива та енергії, географічного розташування, валютної ефективності економіки.

Проте світовою практикою напрацьовані певні шляхи підвищення рівня енергетичної безпеки:

– скорочення попиту на енергоресурси за рахунок підвищення ефективності їх споживання та енергозбереження;

– збільшення рівня самозабезпечення енергоресурсами;

– диверсифікація видів енергії зі збільшенням використання конкурентоспроможних місцевих та поновлювальних видів палива та енергії;

– диверсифікація джерел та шляхів постачання імпортованих енергоносіїв тощо.

Між Україною та Європейським Союзом двосторонній «енергетичний діалог» започаткував підписаний 1 січня 2005 року Меморандуму про порозуміння щодо співпраці в енергетичній галузі. Цей документ закладає спільну стратегію поступової інтеграції українського енергоринку в ринок ЄС і складається з п'яти планів дій, що охоплюють п'ять конкретних сфер:

– ядерна безпека;

– інтеграція ринків електроенергії та газу;

– підвищення безпеки енергопостачання та транзиту вуглеводнів;

– підвищення ефективності, стандартів із техніки безпеки та охорони довкілля у вугільній галузі;

– поглиблення співробітництва в галузі енергоефективності та впровадження відновлюваних джерел енергії.

Даний факт говорить про підвищення ролі України у забезпеченні енергетичної безпеки на європейському континенті й вимагає широкого застосування двостороннього та багатостороннього співробітництва в енергетичній сфері з урахуванням пріоритетів енергетичних політики України та ЄС.

Енергетична політика ЄС носить визначальний характер, тому що саме за її допомогою створюються необхідні для існування будь-якого промислового виробництва передумови. Енергетична політика, як і всі інші дії співтовариства, оцінюється за тим внеском, який зроблено у досягненні основних цілей Маастрихтського договору – створення єдиного ринку, підтримка стійкого і стабільного енергетичного росту, створення нових робочих місць і процвітання громадян. У зв'язку з цим основними пріоритетами енергетичної політики та енергетичної безпеки ЄС сьогодні визначені:

1. Енергетична ефективність.

2. Диверсифікація джерел і маршрутів транспортування енергоносіїв.

3. Підвищення частки відновлювальних джерел енергії.

4. Інновації та технології.

5. Безпека атомної енергетики.

6. Створення єдиного внутрішнього ринку електроенергії та газу за правилами чесної конкуренції.

7. Подальша інтеграція енергетичного ринку ЄС, створення спільних мереж транспортування енергоресурсів країн-членів ЄС.

8. Активна зовнішня політика співпраці.

Стратегічний підхід до вирішення проблем енергетичної безпеки також містить і нова амбітна стратегія ЄС до 2020 року («Європейська стратегія 20-20-20»), яка передбачає до 2020 року, зокрема, скорочення енергоспоживання на 20%, зменшення викидів парникових газів на 20%, доведення частки відновлювальних джерел енергії в енергетичному балансі ЄС до 20%, а використання біопалива на транспорті – до 10%.

Україна 5 лютого 2008 року вступила до Світової організації торгівлі, а 1 лютого 2011 року офіційно стала членом Європейського енергетичного співтовариства і прагне до європейської інтеграції, тому важливим є забезпечення відповідності енергетичної політики країни принципам Європейської енергетичної хартії, досягнення певного зближення українського законодавства з правовими нормами і стандартами ЄС у багатьох сферах, у тому числі енергетичній. Енергетичне співробітництво стає одним з основних факторів розвитку як України, так і ЄС, тому дилемою сьогодення внутрішньої та зовнішньої політики виступає енергетична безпека з її загрозами і викликами.

Під енергетичною безпекою України розуміється спроможність держави забезпечити ефективне використання власної паливно-енергетичної бази, здійснити оптимальну диверсифікацію джерел і шляхів постачання в Україну енергоносіїв для забезпечення життєдіяльності населення та функціонування національної економіки у режимі звичайного, надзвичайного та воєнного стану, попередити різкі цінові коливання на паливно-енергетичні ресурси або ж створити умови для безболісної адаптації національної економіки до нових цін на ці ресурси [2].

Проблема енергетичної безпеки особливо гостро стоїть для країн з великим ступенем залежності економіки від імпорту енергоносіїв, до яких відноситься й Україна, і є одним з основних факторів збереження суверенітету та забезпечення сталого соціально-економічного розвитку.

Заходи державного регулювання щодо забезпечення енергетичної безпеки можна розділити на превентивні та ліквідаційні.

Превентивні заходи. Їхня реалізація має сприяти формуванню менш уразливої до енергетичних потрясінь економіки. Це насамперед: енергозбереження, диверсифікація джерел надходження енергоносіїв, стимулювання видобутку основних видів палива і виробництва електроенергії, використання нетрадиційних та відновлювальних видів енергії.

Ліквідаційні заходи мають передбачати створення стратегічних газових і нафтових резервів, підконтрольних державним органам, та системи розподілу нафти і газу в разі серйозних порушень в інфраструктурі забезпечення споживачів. Також необхідно, щоб існували розвідані та пробурені нафтові родовища стратегічного призначення, які можуть вводитися в експлуатацію в разі війни.

Гарантування енергетичної безпеки – комплексна «процедура», в якій слід враховувати всі чинники: політичні та геополітичні процеси, диверсифікацію, видобуток та шляхи постачання енергоресурсів, розробку та модернізацію всіх можливих видів палива, енергоощадність, реконструкцію та підтримку в належному стані технічного обладнання.

Крім того, у сучасному розумінні гарантування енергетичної безпеки – це досягнення стану технічно надійного, стабільного, економічно ефективного та екологічно прийнятного забезпечення енергетичними ресурсами економіки і соціальної сфери країни, а також створення умов для формування і реалізації політики захисту національних інтересів у сфері енергетики [3].

Нинішній рівень енергетичної безпеки України за багатьма її складовими є незадовільним. Основні причини існуючого стану енергетичної безпеки України полягають у такому:

– надвисокій енергоємності майже всіх галузей економіки і соціальної сфери (в 2,5-3 рази вище ніж в провідних країнах світу).

Енергоємність ВВП (це показник, за яким оцінюється енергетична ефективність національної економіки та її конкурентоспроможність з точки зору енерговикористання (він

дорівнює співвідношенню енергоспоживання до ВВП) в Україні досить висока і становить, за даними Міжнародного енергетичного агентства та органів державної статистики, 0,45 кілограма нафтового еквівалента на 1 долар США з урахуванням паритету реальної купівельної спроможності. При цьому його величина в Японії дорівнює 0,15, у Великобританії – 0,13, Німеччині – 0,15, Франції – 0,16, Сполучених Штатах Америки – 0,21, Росії – 0,46;

– висока залежність від імпорту нафти й газу при низькому рівні власного видобутку (близько третини загального обсягу споживання – 60,9 млрд. куб. м газу на рік) [4];

– ризику скорочення транзиту нафти й газу через територію України внаслідок зносу нафто– і газотранспортних мереж;

– технологічний та технічний рівень практично всіх галузей ПЕК характеризується великим ступенем зносу основних фондів (так, наприклад близько 80% основних фондів ТЕС і 60% – енергорозподільчих компаній повністю зношені) [4];

– за висновком Міжнародного енергетичного агентства, нині близько 30% українських транзитних потужностей для газу та приблизно 50% транзитних потужностей для нафти не використовується [5].

Про серйозні ризики енергетичній безпеці держави свідчать також певні фактичні показники індикаторів та порогових значень стану енергетичної безпеки (див. табл.) у відповідності до Методики розрахунку рівня економічної безпеки України затвердженої наказом Міністерства економіки України від 02.03.2007 №60.

Сьогодні можна з упевненістю сказати, що в Україні існує безпосередня загроза енергетичній безпеці і, як наслідок, національній безпеці країни.

За таких умов головними напрямами енергетичної політики України з точки зору посилення енергетичної безпеки є:

– підвищення надійності та ефективності енергопостачання, забезпечення ефективного та сталого розвитку паливно–енергетичного комплексу;

– зменшення рівня енергетичної залежності країни шляхом збільшення видобутку (виробництва) і споживання власних енергоносіїв, диверсифікації зовнішніх і внутрішніх джерел енергопостачання, максимального залучення потенціалу енергозбереження;

– підвищення рівня безпеки населення від надзвичайних ситуацій техногенного характеру;

– підвищення рівня безпеки, стійкості та живучості енергетичних об'єктів з метою запобігання екологічним катастрофам та зменшення рівня техногенного впливу енергетичних об'єктів на довкілля;

– забезпечення входження України в енергетичні ринки Європи та світу;

– вдосконалення та розвиток сфери загального забезпечення та підтримки розвитку галузей ПЕК (нормативно–правова база, науково–технічне й інформаційне забезпечення й ін.).

Досвід європейських країн показує, що у посиленні енергетичної безпеки провідну роль мають відігравати інноваційні процеси. Вони збільшують та активізують ефективність роботи ПЕК та виробничої інфраструктури. Специфіка інноваційних процесів у галузях ПЕК полягає в тому, що вони мають задовольняти не лише загальним для всіх галузей економіки вимогам – забезпечувати підвищення ефективності функціонування та високу конкурентоспроможність підприємств, але й додатковій, яка є головною – сприяти підтримці енергетичної безпеки держави на необхідному рівні.

На нашу думку, орієнтація на інноваційний розвиток виробничої інфраструктури ПЕК передбачає корінні зміни у взаєминах з рештою галузей економіки. Найважливішою функцією як виробничої інфраструктури ПЕК, так і самого ПЕК має стати активізація трансформаційних зрушень та структурної перебудови промисловості на користь галузей, які забезпечать інноваційний розвиток енергетики та її інфраструктури. Мова йдеться не лише про традиційні для розвитку енергетики галузі – енергомашинобудування, металургійну промисловість, транспортне машинобудування, електротехнічну промисловість, – а й про створення нових. Досить згадати про такі напрями, як будівництво суден і плавспоруд для освоєння запасів шельфу та транспорту зрідженого газу, нафти; наукоємні енергоефективні технології; глибока переробка вуглеводневої сировини; «чиста» енергетика; нові джерела енергії, включаючи водневу енергетику нанотехнологій. Окремо варто відзначити значну нішу для розвитку вітчизняних технологій у сфері розробки та видобутку вуглеводнів, Україна суттєво відстає, наприклад, від інших держав у розробці глибоководних родовищ нафти та газу Чорного моря.

Енергокомплекс має стати одним із ключових споживачів інноваційних продуктів, технологій та рішень, для цього

Індикатори та порогові значення індикаторів стану енергетичної безпеки України [6]

Індикатор, одиниця виміру	Порогові значення	Фактичні значення
Частка домінуючого паливного ресурсу у споживанні паливно–енергетичних ресурсів, %	Не більше 30	37,5
Обсяг видобутку вугілля, млн. тонн	70–100	73,7
Завантаження транзитних частин нафто– та газотранспортних систем:		
транзит нафти, млн. тонн	56–65	38,5
транзит газу, млрд. куб. м	Не менше 175	95,2
Частка імпорту палива з однієї країни (компанії) в загальному його обсязі, %	Не більше 30	В обсягах імпорту з Росії: о 100% – газ; о 100% ядерне паливо; о 94–96% – нафта

необхідно щоб стратегія інноваційного розвитку ПЕК, перш за все, передбачала набір механізмів, покликаних забезпечити сам характер інноваційного розвитку всієї української економіки.

За часом здійснення інновації мають бути розділені на першочергові (на найближчі 3–5 років) та стратегічні (від сьогодні і на далеку перспективу).

До пріоритетних першочергових інновацій, на наш погляд, слід віднести інновації в сферах державного управління та виробництва.

Сфера державного управління потребує розроблення і впровадження теоретичних засад та нормативно–правової бази щодо забезпечення енергетичної безпеки країни, які досі відсутні, побудованих із врахуванням обмежень і особливостей виробництва та імпортування енергоресурсів в Україну. Такі розробки дозволять більш чітко обґрунтувати орієнтири та масштаби перспективного розвитку окремих галузей ПЕК, співвідношення різних видів енергоресурсів та їх походження в паливно–енергетичному балансі країни, що сприяло б мінімізації загроз енергетичній безпеці держави. Також пріоритетними є розробки з методичного забезпечення прийняття управлінських рішень з питань адаптації підприємств ПЕК до ринкових умов, активізації інноваційної діяльності по забезпеченню стабільного розвитку виробничої інфраструктури ПЕК на тривалу перспективу.

Сфера виробничої інфраструктури ПЕР потребує удосконалення і розвитку наявних базових технологій і обладнання, прискорення оновлення й модернізації виробництва на діючих підприємствах з метою збільшення обсягів і підвищення ефективності видобутку, переробки, виробництва, транспортування палива та енергії.

Стратегічні інновації мають випереджаючий характер і спрямовані на одержання конкурентних переваг, підвищення рівня енергетичної безпеки та ефективності виробництва в перспективі. За ступенем новизни, глибиною і масштабністю нововведень вони можуть бути засновані на нових відкриттях, які стануть базою великих нових технологічних систем у різних галузях економіки або в окремій галузі ПЕК.

Необхідність інноваційного розвитку виробничої інфраструктури ПЕК на далеку перспективу також обумовлюється як зовнішніми, так і внутрішніми чинниками. До зовнішніх слід віднести: високу волатильність світових цін на вуглеводні та залежність країни від одного джерела їх постачання; загострення міжнародної конкуренції на енергоресурси та ключові енерготранспортні коридори; прискорений розвиток невуглеводневих джерел енергії (ядерна енергетика, відновлювані джерела енергії, паливні елементи та ін.). Внутрішні чинники окреслюються радикальною зміною функціонального значення енергосектору для економіки України. ПЕК має стати основою інноваційного розвитку та зростання національної економіки. Мова йдеться не лише про узгоджений розвиток всієї економіки, а й про затвердження нової парадигми економічного зростання, згідно з якою зусилля й існуючі ресурси слід сконцентрувати на ПЕК та його виробничій інфраструктурі, які, на нашу думку, мають стати стратегічними для майбутнього розвитку національної економіки, і для цього існують усі підстави:

– по–перше, енергетична безпека є складовою національної безпеки, а за визначенням експертів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) стратегічними є галузі промисловості, що мають важливе значення для забезпечення національної безпеки (перше визначення) [7];

– по–друге, галузі ПЕК є бюджетоутворюючими для економіки України;

– по–третє, знову ж таки за визначенням фахівців ОЕСР (це друге визначення) стратегічними є галузі промисловості, продукція яких необхідна для розвитку багатьох галузей економіки [7], виробнича інфраструктура ПЕК забезпечує своєю продукцією якщо не всю, то майже всю промисловість країни;

– по–четверте, флагмани вітчизняної економіки (металургія та хімічна промисловість), які забезпечують 50% валютних надходжень, 12% внутрішніх податкових відрахувань, формують 27% ВВП і утримують 15% всіх робочих місць у державі є основними споживачами продукції ПЕК;

– по–п'яте, Україна має 13 металургійних комбінатів (за рівнем концентрації виробництва чорних металів Україна посідає одне з перших місць у світі: 98% чавуну і 97% сталі виробляється на підприємствах з щорічним виплавленням понад 1 млн. т). Усі вони відносяться до числа найбільш великих промислових підприємств, а за характером внутрішніх технологічних зв'язків сучасні металургійні комбінати відносять до підприємств металургійно–енерго–хімічного профілю;

– по–шосте, хімічна промисловість України для свого розвитку використовує хімічну сировину (сірка, солі, фосфорити), відходи від інших галузей промисловості, а також нафту, вугілля та природний газ;

– по–сьоме, звертаючись до останнього, третього, визначення експертів ОСЕР щодо «стратегічної галузі», то це такі галузі промисловості, які завдяки створенню нових технологічних можливостей суттєво позитивно впливають на розвиток інших галузей, промислових фірм і кінцевих споживачів [7]. Якщо брати до уваги дану дефініцію, то на користь галузей ПЕК говорять усі шість вище зазначених мотивів.

Висновки

Аналіз стану та основних тенденцій розвитку виробничої інфраструктури ПЕК дає підстави стверджувати, що нинішня система державного управління інноваційними процесами в енергетичній сфері не є достатньо ефективною і потребує вдосконалення. Остаточні терміни цих перетворень значною мірою залежать від розкладу політичних сил у центрі та в регіонах, темпів приватизації енергетичних підприємств, а також дієвості заходів, які здійснюються в рамках економічних реформ та протидії корупції в державних структурах. Інноваційні процеси стають головним джерелом економічного зростання, особливо в контексті сучасної пара–

дигми сталого розвитку та обмеженості природних ресурсів (в тому числі й енергетичних). Знайти інші резерви розвитку, окрім якісних технологічних та організаційних змін надто важко. В зв'язку з цим особливо гострого значення набувають питання обґрунтування пріоритетів інноваційного розвитку ПЕК та виробничої інфраструктури ПЕК, послідовність їх реалізації в часі, концентрації національних інвестиційних ресурсів на обраних пріоритетах, визначення джерел надійного фінансування, розподілу інвестицій за джерелами з урахуванням їх походження (вітчизняні або іноземні інвестиції, частка іноземних інвестицій однієї країни в загальних обсягах інвестування для окремої галузі ПЕК та ін.), стимулювання впровадження інновацій, здійснення заходів з підвищення відповідальності за впровадження інновацій. Тому, з нашої точки зору, для забезпечення інноваційного розвитку ПЕК та його виробничої інфраструктури, необхідно:

На державному рівні:

– забезпечити в повному обсязі реалізацію чинного законодавства України в енергетичній сфері, інноваційного розвитку та інноваційної діяльності (так, наприклад, в Україні з енергоефективності діє більше 200 актів законодавства: 10 законів України, 15 указів Президента України, 120 рішень уряду та інші підзаконні акти. Нині у сфері енергоефективності діють 50 національних стандартів групи «Енергозбереження». Проте не існує чіткого механізму стимулювання впровадження енергоощадних заходів, немає правил і механізмів регуляції та впровадження [8]...);

– внести зміни та доповнення в першу чергу до нової редакції Енергетичної стратегії України на період до 2030 року та інших нормативно–правових документів (концепцій, стратегій, програм, планів тощо), які регламентують розвиток та діяльність паливно–енергетичного комплексу з урахуванням інноваційної складової та механізмів її впровадження й реалізації;

– прийняти Закон України «Про енергетичну безпеку» з визначенням стратегічних напрямків інноваційного розвитку галузей ПЕК;

– забезпечити реалізацію національних проектів «LNG термінал» – морський термінал з прийому скрапленого природного газу та «Енергія природи» – будівництво комплексу вітрових, сонячних та малих гідроелектростанцій, виробництво твердого альтернативного палива;

– забезпечити реалізацію спільних проектів з американськими компаніями Chevron і Shell з видобутку сланцевого газу і розробки видобутку вуглеводнів шельфу Чорного моря;

– внести зміни та доповнення до концепції «Загальнодержавної цільової соціальної програми збереження і розвитку трудового потенціалу України на період до 2017 року» щодо підготовки та підвищення кваліфікації кадрів, у контексті потреб інноваційного розвитку галузей промисловості (у тому числі паливно–енергетичних);

– забезпечити формування ефективної інноваційної політики в промисловості та співпрацю України з розвинутими країнами в інноваційній сфері для використання кращих світових досягнень;

– створити сприятливі умови для розвитку інвестиційного клімату в Україні, залучати прямі іноземні інвестиції для інноваційного розвитку;

– розробити та впровадити систему податкових пільг, а також пільгових кредитів для забезпечення інноваційного розвитку;

– створити позабюджетні фінансові фонди для допомоги фізичним та юридичним особам для здійснення інноваційної діяльності;

– створити венчурні фонди, системи інноваційної підтримки та забезпечити їх ефективне функціонування.

На галузевих рівнях:

– внести зміни та доповнення до Положення про діяльність Міністерства енергетики та вугільної промисловості України, які конкретизують та регламентують інноваційну політику на галузевих та виробничих рівнях, а також виконання законодавства з інноваційної діяльності та інноваційного розвитку, державних концепцій, стратегій, програм в цьому напрямі;

– внести зміни та доповнення щодо інноваційного розвитку галузей ПЕК до Галузевих угод;

– делегувати пропозиції від галузей ПЕК до органів державної та місцевої влади щодо створення в державі та регіонах структур зі сприяння впровадженню пріоритетів інноваційного розвитку галузі;

– підготувати, прийняти та реалізувати Стратегії інноваційного розвитку галузей ПЕК на період до 2025 року;

– підготувати, прийняти та реалізувати довгострокову Стратегію розвитку трудового потенціалу ПЕК, яка серед пріоритетних напрямів містить підготовку, перекваліфікацію та стажування фахівців для реалізації стратегій інноваційного розвитку;

– розробити стратегію підтримки та розвитку наукових установ, наукові дослідження яких реалізують інноваційну політику ПЕК.

На рівні підприємств паливно–енергетичного комплексу:

– у перспективних планах (стратегіях) розвитку підприємств виділити пріоритетні напрями з інноваційного розвитку;

– удосконалити систему управління персоналом та трудову мотивацію з метою стимулювання інноваційної активності;

– створити ефективну систему стимулювання працівників щодо інноваційних пропозицій, творчих ідей, розробки технологій, удосконалення конструкцій тощо;

– розробити та впровадити комплексну систему оцінки якості праці робітника, спеціаліста як підстави для диференціації матеріальних стимулів;

– розробити систему інформаційного забезпечення розвитку інноваційного потенціалу підприємства;

– підвищувати рівень інноваційної культури на підприємстві шляхом підняття рівня сприймання нововведень персоналом підприємства, його готовності та спроможності до реалізації нововведень у вигляді інновацій;

– забезпечити включення до колективного договору положень, які регламентують домовленості та обов'язки сторін соціально–трудових відносин щодо інноваційного розвитку підприємства.

Список використаних джерел

1. Піріашвілі Б.З. Інфраструктура паливно–енергетичного комплексу країни та її регіонів: стан, проблеми та основні напрями розвитку / Б.З. Піріашвілі, Є.І. Галиновський, Б.П. Чиркін; за ред. д.е.н., проф., акад. НАН України Б.М. Данилишина / Рада по вивченню продуктивних сил України НАН України / – Київ. РВПС України НАН України, 2010. – 300 с.

2. Шлемко В.Т. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення: Монографія / В. Т. Шлемко, І. Ф. Бінько. – К.: НІСД, 1997. – 144 с.

3. Енергетична стратегія України на період до 2030 року // [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/signal/kr06145a.doc

4. Програма економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава».

5. Енергетична безпека сучасної Європи [Електрон. ресурс] / Я. Чорногор, О. Врадій // – Режим доступу: http://www.viche.info/journal/1688/

6. Міністерство енергетики та вугільної промисловості України // [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://mpe.kmu.gov.ua/fuel/control/uk/index

7. Инновационный менеджмент: Концепции, многоуровневые стратегии и механизмы инновационного развития: [Учеб. пособие / Под ред. В.М. Аньшина, А.А. Дагаева.]. – 2–е изд., перераб., доп. – М.: Дело, 2006. – 584 с.

8. Виклики для енергетичної безпеки України: сучасний стан – 2010 (Аналітична доповідь) // [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.icps.com.ua/key_issues/energy/publications.html

І.М. КАЛІНСЬКА,
здобувач, Європейський університет

Критерії оптимізації фінансової архітектури підприємства

Розглянуто концептуальні засади процесу оптимізації фінансової архітектури підприємства як основи його організаційно–фінансової реструктуризації. Визначені критерії оптимізації компонентів фінансової архітектури підприємства з урахуванням особливостей впливу структурних характеристик підприємства на фінансові результати господарської діяльності.

Ключові слова: *оптимізація фінансової архітектури підприємства, організаційно–фінансова реструктуризація, критерії оптимізації, приватні вигоди контролю, права власності, конфлікт інтересів, рейдерство, вороже поглинання.*

Рассмотрены концептуальные положения процесса оптимизации финансовой архитектуры предприятия как основы его организационно–финансовой реструктуризации. Определены критерии оптимизации компонентов финансовой архитектуры предприятия с учетом особенностей влияния структурных характеристик предприятия на финансовые результаты хозяйственной деятельности.

Ключевые слова: *оптимизация финансовой архитектуры предприятия, организационно–финансовая реструктуризация, критерии оптимизации, частные выгоды контроля, права собственности, конфликт интересов, рейдерство, враждебное поглощение.*

Conceptual principles of optimization process of enterprise's financial architecture as bases of its organizationally financial restructuring are considered. The optimization criteria of components of enterprise's financial architecture are certain taking into account the features of influence of enterprise's structural descriptions on the financial results of economic activity.

Keywords: *optimization of enterprise's financial architecture, organizationally financial restructuring, criteria of optimization, private benefits of control, property rights, conflict of interests, corporate raid, hostile absorption.*

Постановка проблеми. Розвиток наукових підходів щодо поглибленого аналізу впливу структурних характеристик підприємства на результати його господарської діяльності дозволив ідентифікувати поняття фінансової архітектури компанії (підприємства). Основними компонентами фінансової архітектури підприємства, що визначають особливості кругообігу його фінансових ресурсів та слугують інструментами впливу на результати господарської діяльності, є організаційно–правова форма господарювання, структура власності, структура капіталу та система корпоративного управління.

Фінансова архітектура підприємства є динамічною характеристикою його організаційно–фінансової будови, оскільки його структурні ознаки мають постійно змінюватися у процесі життєвого циклу підприємства з метою адаптації ресурсних можливостей господарюючого суб'єкта до вимог зовнішнього середовища. За таких умов особливої уваги потребує визначення критеріїв оптимізації фінансової архітектури підприємства, що дозволить сформулювати пріоритети фінансової політики відповідного етапу розвитку підприємства та сприятиме прийняттю виважених фінансових рішень.

© І.М. КАЛІНСЬКА, 2012